

– відділи (сектори) кримінальної поліції.

Аналіз нормативних актів, які регулюють діяльність вказаних підрозділів показав, що кожен з них здійснює протидію кримінальним правопорушенням у сфері економіки використовуючі наявні у них сили та засоби, окремі з визначених підрозділів не мають ініціативної функції щодо такої протидії (Департамент оперативної служби та відповідні підрозділи в областях; Департамент оперативно-технічних заходів та відповідні підрозділи в областях; Департамент кримінального аналізу та відповідні підрозділи в областях), а їх діяльність здебільшого направлена на виконання завдань підрозділів діяльність яких прямо направлена на протидію кримінальним правопорушенням у сфері економіки (Департамент стратегічних розслідувань та його підрозділи в областях; Департамент кіберполіції та його підрозділи в областях; Головне слідче управління, слідчі управління при ГУНП, слідчі відділи та відділення; Управління дізнання, відділи (сектори) дізнання; відділи (сектори) кримінальної поліції).

1. Дараган В.В. Протидія злочинам у сфері державних закупівель підрозділами Департаменту захисту економіки Національної поліції України : монограф. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 224 с.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата доступу: 01.11.2022).

Вакуленко А.Е.,

ад'юнкт

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМ СПРИЯННЯ ГРОМАДЯН ОПЕРАТИВНИМ ПІДРОЗДІЛАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Одним із перспективних шляхів підвищення ефективності діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України (далі – НПУ) щодо протидії злочинності є створення дієвої системи взаємодії цих підрозділів з громадськістю, зокрема в частині сприяння громадян під час протидії кримінальним правопорушенням. Тому на сьогодні однією із найважливіших пізнавальних проблем для науки оперативно-розшукової діяльності є процес використання оперативними підрозділами допомоги громадян під час оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи на стадії досудового розслідування, його закономірності та об'єктивна сутність, що мають знайти своє відображення у відповідних правових категоріях і поняттях.

На актуальність цієї проблематики вказував О. Л. Христов, який зазначив, що співпраця із громадськістю підрозділів кримінальної поліції під час протидії злочинності є пріоритетною тематикою наукових досліджень в окремих галузях юридичної науки, і в першу чергу в теорії оперативно-розшукової діяльності, кримінального процесу, криміналістики, кримінології. Багатоаспектність цієї проблематики свідчить про науково-прикладну потребу дослідити її на фундаментальному рівні [1, с. 596].

На сьогодні існує ряд наукових досліджень, присвячених як теоретико-прикладним проблемам сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії злочинності в цілому, так й окремим формам такого сприяння, до яких ми відносимо:

1) конфіденційне співробітництво громадян з оперативними підрозділами з метою виявлення і запобігання кримінальним правопорушенням та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави;

2) залучення громадян щодо створення умов для проведення та проведення пошукових заходів і негласних (слідчих) розшукових дій [2, с. 100].

Комплексним монографічним дослідженням теоретичних та організаційно-тактичних засад сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності (за матеріалами МВС України) є дисертація А. М. Кислого, в якій узагальнено теоретико-правові та організаційно-тактичні засади сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності [3]. Він зазначив, що розвиток окремої теорії сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності посідає провідне місце в загальній теорії оперативно-розшукової діяльності. Розвиток її основ є необхідною передумовою готовності працівників оперативних підрозділів до здійснення професійної діяльності, підвищення ефективності протидії злочинності [3, с. 7]. За результатами дослідження автором було доведено, що окрема наукова теорія сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності являє собою одну з інституцій загальної теорії оперативно-розшукової діяльності, що має специфічне нормативно-правове регулювання, самостійні цілі, об'єкт, завдання та функції; запропоновано авторська дефініція теоретико-прикладне поняття «сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності»; визначено місце конфідентів у системі суб'єктів сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності та наведено їх авторську класифікацію; розроблено авторська методика використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі шляхом застосування «псевдонімного» допиту, що являє собою різновид слідчого допиту, протягом якого замість відомостей про особу свідка, який потребує державного захисту, у протоколі допиту фіксується обраний ним псевдонім і зразок підпису; визначено тактичні особливості забезпечення конспірації при сприянні здійсненню оперативно-розшукової діяльності шляхом постановки на облік конфідентів без фіксації відомостей,

що ідентифікують їх особу тощо [3, с. 5].

Після реформування кримінального процесуального законодавства та органів внутрішніх справ загальні питання сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ розглядалися В. М. Давидюком у дисертації «Концептуальні засади діяльності оперативно-розшукових сил Національної поліції у протидії злочинності» [4], де особи, які конфіденційно співробітничать з оперативними підрозділами, та громадськість розглядаються як сили оперативно-розшукової діяльності.

Безпосередньо питання щодо теоретичних засад, правового регулювання та організаційно-тактичних особливостей сприяння громадян діяльності кримінальної поліції розглядалися В. І. Отрудьком на рівні дисертаційного дослідження, зокрема ним: здійснено ретроспективний аналіз становлення інституту сприяння громадян підрозділам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, та визначено основні етапи його розвитку; визначено авторський зміст поняття сприяння громадян підрозділам кримінальної поліції під час протидії злочинам та надано класифікацію означеному процесу; проаналізовано стан правового регулювання процесу сприяння громадян підрозділам кримінальної поліції під час протидії злочинам, а також стан соціального та правового захисту громадян, які сприяють підрозділам кримінальної поліції; з'ясовано особливості організації гласного та негласного сприяння громадян оперативним підрозділам кримінальної поліції та визначено фактори, що впливають на ухвалення рішення про використання їхньої допомоги у протидії злочинам; визначено чинники, що впливають на особливості тактики використання гласного та негласного сприяння громадян оперативним підрозділам кримінальної поліції під час протидії злочинам [5].

Як зазначив О. В. Кириченко, ефективність діяльності працівників підрозділів кримінальної поліції щодо вирішення оперативно-тактичних завдань залежить від своєчасного пошуку, збору, узагальнення, обробки, накопичення, зберігання, якості перевірки та використання різної інформації для вирішення завдань протидії злочинності. Але методи та засоби діяльності органів і підрозділів НПУ не завжди є достатньо ефективними, особливо у випадках, коли злочинці ретельно контролюють свою поведінку, приховують свою причетність до вчинених злочинів, знищують сліди та матеріальні докази. І тому чи не єдиним шляхом одержання необхідної оперативно-значущої інформації є встановлення довірчих відносин з особами, які володіють чи можуть володіти такою інформацією [6, с. 239].

У зв'язку з цим актуальним залишаються наукові дослідження щодо використання осіб, які на конфіденційній основі співробітничать з оперативними підрозділами в якості негласних позаштатних працівників.

На рівні комплексних монографічних досліджень в Україні загальні питання роботи з негласними позаштатними працівниками розглядалися в працях В. В. Гончарова, О. В. Ільїна, О. І. Козаченка, В. А. Некрасова,

С. В. Обшалова, Т. В. Пастрюліної, І. І. Приполова, В. В. Редьки, Е. В. Рижкова, Я. І. Слободяна, В. Є. Тарасенка, С. І. Халимона, Ю. Е. Черкасова, В. В. Шендрика, І. Р. Шинкаренка, А. М. Янчука та ін.

Крім загальних питань зазначеного співробітництва, дослідниками у галузі оперативно-розшукової діяльності розглядалися й питання щодо використання негласних позаштатних працівників під час протидії окремим видам злочинності, зокрема: загальнокримінальної спрямованості (С. В. Албул, Б. А. Керницький, О. Б. Керницький, О. В. Кириченко, Д. Й. Никифорчук, О. О. Подобний, В. І. Трапезнікова, Р. В. Тарасенко, В. М. Шевелько та ін.) та економічної спрямованості (В. В. Дараган, І. В. Дмитрієв, О. Ф. Долженков, А. О. Кисельов, О. В. Лапко, В. Д. Пчолкін, В. П. Хоменко та ін.). Також існує ряд комплексних монографічних досліджень, присвячених проблемам оперативно-розшукової протидії окремим видам кримінальних правопорушень, де одним із основних питань є організаційно-тактичні засади використання негласних позаштатних працівників у протидії цим кримінальним правопорушенням.

Ураховуючи надбання науковців у сфері сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням, слід констатувати, що на сьогодні потребують розробки або подальші наукові дослідження питань щодо:

1) ролі громадськості у протидії злочинності оперативними підрозділами НПУ у сучасних умовах та принципів їх партнерських відносин;

2) визначення поняття «сприяння громадян оперативним підрозділам» відповідно до сучасної теорії та практики протидії злочинності;

3) змісту правовідносин, що виникають між оперативними підрозділами та громадянами, які сприяють протидії кримінальним правопорушенням;

4) критеріїв оцінки ефективності допомоги громадян оперативним підрозділам під час протидії злочинності;

5) недосконалості правового регулювання сприяння громадян оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням;

6) форм та видів сприяння громадян оперативним підрозділам під час протидії кримінальним правопорушенням;

7) правового та соціального захисту осіб, які сприяють оперативним підрозділам НПУ під час протидії кримінальним правопорушенням, а також їх фінансового забезпечення.

1. Христов О. Л. Стан наукової розробленості проблем співпраці підрозділів кримінальної поліції із громадськістю під час протидії злочинам. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 592-597. URL: http://pap.in.ua/1_2020/1_2020.pdf (дата звернення: 15.11.2022).

2. Вакуленко А. Е. Форми сприяння громадян оперативним підрозділам

Національної поліції України під час протидії кримінальним правопорушенням. *Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення* : матер. І Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 17 черв. 2021 р.). Дніпро : ВВПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2021. С. 98-100.

3. Кислий А. М. Теоретичні та організаційно-тактичні засади сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності (за матеріалами МВС України) : автореф. дис. ... д.ю.н. : 12.00.09. Київ, 2011. 28 с.

4. Давидюк В. М. Концептуальні засади діяльності оперативно-розшукових сил Національної поліції у протидії злочинності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2020. 40 с.

5. Отрудько В. І. Сприяння громадян підрозділам кримінальної поліції під час протидії злочинності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2019. 20 с.

6. Кириченко О. В. Оперативно-розшукова протидія злочинам проти громадської безпеки кримінальною поліцією: проблема теорії та практики : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 428 с.

Вільхова Є.М.,

здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Карповський С.В.,

викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вченими розроблено безліч концепцій та теорій походження держави: психологічна, насильницька, природно-правова концепції, патріархальна і патримоніальна теорії [1, с.31]. У кожній обґрунтована необхідність створення і підтримання функціонування держави. Обов'язковими ознаками держави є наявність території, народу, суверенітету, системи органів та інших організацій створених державою, можливість розробляти державою загальнообов'язкові правила.

Основним Законом в Україні визнається Конституція України, у якій закріплено на законодавчому рівні основоположні права і свободи людини, права громадянина, а також інші регулюючі норми, що забезпечують на території держави демократичний режим, суспільний лад і порядок. Умови життя, поведінка, рівень комфорту і задоволення потреб кожної людини тісно пов'язаний із державою, її правовим режимом та дією встановлених